

ikonický text *Poldík rumař superman*, v němž se úspěšně pokouší svým typickým neotřelým způsobem, okořeněným notnou dávkou humoru, rehabilitovat a aktualizovat autora žákům již velmi vzdáleného, Vítězslava Háška (ČJL, 47, 1996–1997, s. 49–52). Rozhodli jsme se publikovat v příštím čísle jiný jeho proslulý článek, *Žižkův klíč a jiné případy* (ČJL, 52, s. 70–73). V něm se totiž zabývá snad svou největší doménou – interpretací literárního textu; jako všechny jeho příspěvky rovněž tento skýtá i po tolika letech zcela živou, a zároveň nadčasovou inspiraci pro učitelskou i žakovskou aktivitu v hodinách literatury.

Miloš Hoznauer, jako skutečně renesanční osobnost, byl ovšem i spisovatel a básník. Zmínme se o jeho autobiografické knize *Cesta do hlubin kantorovy duše* (2004) či o básnické sbírce *Stařec na čekané* (2015).

Portrét zesnulého by nebyl úplný, kdybychom nezdůraznili jeho výjimečné osobní charisma. Ještě po mnoha a mnoha letech vzpomínají jak kolegové, tak žáci na jeho schopnost, či přímo dar zaujmout, strhnout okolí svým projevem, svými – použijme znovu přívlastek: originálními – myšlenkami. A pan profesor by se jistě nezlobil, že se zmíním o obdivu, jež k němu citily zejména jeho žákyně na gymnáziu. Není divu – byl to nejen intelektem, ale i zjevem impozantní muž.

Miloš Hoznauer zanechal v naší pedagogice, v učitelství, v literatuře a kultuře vůbec velmi výraznou stopu. Z jeho zkušeností a kantorského umu se učili začínající i zkušení češtináři. Z jeho textů čerpáme poučení a inspiraci i my po mnoha letech.

Sbohem, pane profesore.

Nestorka mezi češtinářkami: Devadesátiletá Naděžda Kvítková

(narozena 9. dubna 1935)

Marie Čechová, FPE ZČU v Plzni

m-cechova@seznam.cz

Na jednom ze seminářů profesora Aloise Jedličky na Filozofické fakultě UK r. 1971 se objevily dvě mladší dámy, a jak se ukázalo, byly to učitelky z Pedagogické fakulty UK, z níž už na Jedličkův učitelský seminář docházela jeho dřívější studentka Radoslava Brabcová. Byl-li to její nápad přivést kolegyně s sebou, to nevím, a asi to nikdy nezjistím, protože Radka zemřela už v r. 2021, téměř na den svých 86. narozenin. O Jarce Hedvičákové nemám žádné zprávy a Naďa ve svých devadesáti letech (při silné nedoslýchavosti a po mrtvici) mi to nepoví.

Přišla tehdy do Prahy (za svým mužem) z olomoucké univerzity, kde pracovala pod vedením prof. Jiřího Daňhelky na Filozofické fakultě Palackého univerzity na edici své celoživotní lásky *Staročeské kroniky tak řečeného Dalimila* (spolu s K. Hádkem a za spolupráce s B. Havránkem, vydána byla r. 1988) a vyučovala historickou mluvnici. Bylo přirozené, že se jí věnovala i v Praze. Bohužel brzo se nad ní začala stahovat politická mračna (byla vyškrtána z KSČ), a tak musela r. 1974 pražskou pedagogickou fakultu opustit.

Pro jednu lingvistickou disciplínu smřla, ale pro lingvodidaktiku odborných škol a učilišť štěstí. Naďa totiž přešla do Výzkumného ústavu odborného školství (VÚOŠ), kde

do té doby odborná čeština „nevzkvétala“, původně tam pracovali starší zkušení učitelé bez teoretického základu nebo ti, kteří se ve školách neuplatnili. Převzala místo po Zdeňku Skoupilovi, který po návratu z pozice lektora v západním Německu spáchal sebevraždu.

V tomto medailonu se soustředíme především právě na její tvorbu z oblasti lingvodidatické, protože v ní jsme spolupracovaly. Její první obor, historická mluvnice a textologie, bude jistě předmětem pozornosti jiných příspěvků. Naše známost se datuje sice od r. 1971, ale spolupracovat jsme začaly, až když přešla do VÚOŠ.

Doc. Naděžda Kvítková, byla sice odborně orientována na historickou mluvnici a vývoj češtiny, ale před nástupem do vědecké aspirantury u J. Daňhelky působila po absolvování Vysoké školy pedagogické v Olomouci v r. 1957 sedm let jako učitelka češtiny a ruštiny na všeobecně vzdělávací a střední odborné škole v Ostravě a v Kopřivnici, takže přechod na VÚOŠ (založen r. 1962, trval do r. 2001), pro ni nepředstavoval neznámé pole. Ve spolupráci s osvědčenými autory a původně učiteli na odborných typech škol, především s Antonínem Tejnorem, vyzrála v přední odbornici ve výuce češtiny na odborně zaměřených školách. Spolu s ním a s Jiřím Foltýnem, tehdy ředitelem Státního pedagogického nakladatelství, kdysi mým bývalým výborným žákem z SVVŠ (gymnázia) v Karlíně, vypracovali *Český jazyk pro studijní obory středních odborných učilišť a středních odborných škol* (SPN, 1982). Poté následovaly další učebnice, např. s Ilonou Helclovou napsala *Češtinu pro učební obory SOU* (1997), vydávanou vlastně až do současnosti a označovanou za jednu z nejprodávanějších učebnic.

Podílela se i na dalších učebnicích, např. na učebnici pro 7. a 8. ročník základních škol a nižší ročníky gymnázií, zpracovávala *Český jazyk pro 2. ročník gymnázií*, nebo *Český jazyk k maturitě* s ukázkami literárních textů a témat, a dokonce i *Literaturu pro 1. ročník středních škol* (1984, 1989).

Náš výčet učebnic není kompletní, jen jsme chtěli poukázat na učebnicovou tvořivost autorčinu, která se v nich soustředila na praktické zvládnutí češtiny a na její užívání v běžných situacích.

Vedle praktické tvorby učebnic N. Kvítková publikovala teoretické práce, např. *Didaktiku českého jazyka a literatury pro střední odborná učiliště* (1982), skriptu *Specifické otázky Didaktiky českého jazyka a literatury pro střední odborná učiliště* (1985) a metodické příručky k učebnicím. Řada jejích příspěvků o výuce na odborně orientovaných středních školách vycházela v časopise *Český jazyk a literatura*. Publikovala v něm výsledky průzkumů znalosti žáků, články o poslání předmětu ČJ na školách odborného zaměření a jeho pojetí, o potřebě profesní komunikace, o motivaci k osvojování češtiny u odborně orientovaných žáků... V *ČJL* však probírala i jiná, rozmanitá témata, např. Onomastika a její využití v hodinách českého jazyka (2001/2, s. 73–79), Slovanské jazyky a jejich současný stav (2002/3, s. 118–122). Z jejich posledních zásadních prací jmenujme text o přednesu vhodných literárních textů (2013/14) nebo rozbor významu slov *řeč* a *jazyk* v Dalimilově kronice (2014/15). Čtenář může získat další podrobné informace v jubilejních medailoncích Naděždy Kvítkové publikovaných v časopise *ČJL*.¹

Pro její zásadní příspěvky v oboru jsem ji jako osvědčenou autorku navrhla za členku redakční rady časopisu *Český jazyk a literatura*. V ní se projevovala jako agilní

¹ Viz PŘÍBORSKÁ, O. Jubileum Naděždy Kvítkové. *ČJL*, 45, 1994/95, s. 173–175. ŠMEJKALOVÁ, M. Ad fontes s doc. PhDr. Kvítkovou, CSc. *ČJL*, 55, 2004–2005, s. 195–196. PASÁČKOVÁ, E. Životní jubileum Naděždy Kvítkové. *ČJL*, 65, 2014–15, s. 203–205.

navrhovatelka, přispěvatelka a posuzovatelka. V RR pracovala zhruba čtvrt století, dokud sama ve stáří ze své vůle z ní neodešla (r. 2007).

Při jisté (pochybené) reorganizaci VÚOŠ Naďu Kvítkovou, významnou odborníci na výuku češtiny na odborných školách, propustil, agendu češtiny přibrala ruštinářka ke své agendě rusistické a od té doby češtinu ve VÚOŠ ani v nástupnických organizacích nevedla odborně zdatná síla.

VÚOŠ procházel řadou reforem, většinou jen formálních, r. 2011 byl začleněn (spolu s Výzkumným ústavem pedagogickým) do korporace Národní ústav pro vzdělávání pedagogických pracovníků a ten r. 2020 do Národního pedagogického institutu. Ale od té doby nevím o výzkumných projektech, které by nástupnické organizace vedly.

Po propuštění z VÚOŠ mě Naďa přišla požádat, zda by nemohla být přijata na katedru českého a slovenského jazyka Filozofické fakulty UK, kterou jsem od r. 1981 do r. 1990 vedla. Měla jsem obavy, že jí nebudu moci vyhovět, i když bych ráda, protože N. Kvítková byla odborně zdatná a charakterní.

Očekávala jsem, že mě děkan, tehdy jím byl Antonín Vaněk, odmítne, ale neodmítl, a tak Naděžda Kvítková, stejně jako Ondřej Hausenblas, syn profesora Karla Hausenblase, Jiří Rejzek a Irena Vaňková, oba naši výborní absolventi, všichni tři nestraníci, byli na fakultu přijati. Proč mé návrhy děkan přijímal? Přesný důvod neznám, ale domnívám se, že to bylo proto, že naše katedra vykazovala bohatou vědeckou činnost, činnost publikační, editorskou a konferenční včetně mezinárodní i činnost kulturně-osvětovou, ve Šrámkově Sobotce, v Olympiádě češtiny, renovovala hlavní učební místnost (č. 92, pozdější č. 18) a její vybavení tehdy dostupnou technikou, pořádala výstavy prací členů katedry..., takže byla vyhodnocena jako nejlepší katedra FF UK i jako nejlepší katedra Univerzity Karlovy. ...

A tak N. Kvítková vyučovala od r. 1988 na FF UK svoje disciplíny a byla by bývala pokračovala i po r. 1989, ale nebylo volné místo, protože na katedru přešel Oldřich Uličný, který kdysi působil na Pedagogické fakultě v Hradci Králové a tam se měl vrátit, ale podařilo se mu místo toho přejít na FF UK. I Uličný mohl už v 80. letech přejít ze Školských informací na češtinu FF UK, ale Ústav mu nabídl zvýšení platu, a tak nenastoupil, třebaže jsem přijetí už s děkanem vyjedнала.

Naďa se pak r. 1990 vrátila na Pedagogickou fakultu UK a úspěšně se habilitovala právě na tématu z historické mluvnice, ale dostala do úvazku místo historické mluvnice didaktiku češtiny, protože za její nepřítomnosti vedoucí katedry pověřila Otakara Mališe, který se podle jejích slov, jak řekla N. Kvítková, „už starou češtinu naučil“.

Jí se pak podařilo na této fakultě vychovat novou generaci učitelů češtiny včetně doktorandů. Její úspěšnou doktorandkou byla Martina Šmejkalová, dnes profesorka češtiny a vedoucí katedry na této fakultě. Jí jsem byla na přání doc. Kvítkové konzultantkou a oponentkou doktorské disertace.

Ale i tady čekalo Naďu rozčarování, když na začátku semestru nenašla na rozvrhu svoje jméno, zkrátka se s ní nepočítalo, aniž jí to někdo řekl. Naštěstí r. 2006 byla už v penzijním věku a ještě získala místo v Liberci, takže pak tři roky dojížděla na tamní katedru češtiny Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické při Technické univerzitě. I po ukončení přímého pedagogického působení pokračovala v činnosti recenzentky disertací i jako členka komisí pro závěrečné doktorské zkoušky. Spolu jsme jezdily např. na FF Jihočeské univerzity, do Ústí nad Labem na Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně a do Plzně na Západočeskou univerzitu.

Ponechali jsme stranou další, neméně významné aktivity docentky Kvítkové, např. práce stylistické. Připomeňme alespoň na okraj její studie z oblasti duchovních promluv, hlavně homiletik, kterým pochopitelně v minulém režimu nebyla věnována pozornost.

Dodejme, že Pedagogická fakulta UK k její osmdesátce (2015) vydala sborník *Moudří milují pověsti*, který mimo jiné obsahuje bibliografii autorky.

Docentka PhDr. Naděžda Kvítková, CSc., byla moudrá, tolerantní učitelka, a nejen učitelka, zůstala věrná svým učitelům i spolupracovníkům, pro svou přátelskou bezkonfliktní povahu je všemi oblíbená.

Vladimír Macura, předčasně zesnulý muž v čamaře

Erik Gilk, FF UP v Olomouci

erik.gilk@upol.cz

Literární vědec a prozaik Vladimír Macura se narodil na den výročí Velké říjnové socialistické revoluce 7. listopadu 1945 v Ostravě. Již na gymnáziu byl členem skupiny *Autoři v povijanu* a společně s Josefem Fraischem (1946–2013) a Miroslavem Stonišem (*1938) vytvořil sdružení ismuistů. Svoje básnické juvenilie v případě, že nezůstaly v šuplíku, publikoval především v ostravském měsíčníku *Červený květ*. Po maturitě byl přijat na studium češtiny a angličtiny na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, protože v Ostravě tehdy nebyla univerzita. Jeho tatínek, který byl vědcem v oblasti využití paliv, ovšem přijal místo ředitele v pražském ústavu specializovaném na tento obor, proto Vladimír nakonec nastoupil studium na FF UK v Praze. Záhy po absolvování získal doktorát díky práci o Františku Halasovi (1969), přičemž jeho školitelem nebyl nikdo menší než Miroslav Červenka. V tomtéž roce nastoupil do tehdejšího Ústavu české literatury ČSAV, kde získal trvalé místo a od roku 1993 až do své předčasné smrti 17. dubna 1999 zde zastával místo ředitele.

Za období nejtěžší normalizace, do jejichž let spadala shodou nepříznivých okolností většina jeho produktivního profesního života, založil Macura s přáteli *Baltský svaz*. Spolek se významnou měrou podílel na překládání děl z pobaltských zemí (Macura sám přeložil více než dvě desítky titulů z estonštiny a v Estonsku obdržel významnou cenu za šíření domácí kultury) a již při této aktivitě se projevoval autorův hravý přístup ke skutečnosti, jímž lze obelstít i totalitní režim: Přestože se původně jednalo o opoziční organizaci, nemohla být její aktivita směřující do tehdejších zemí Sovětského svazu ignorována. Navenek se tedy překládala literatura ze sovětských zemí, ve skutečnosti šlo o alianci porobených, i když tehdejší Československo bylo na rozdíl od Litvy, Lotyšska a Estonska jen satelitem SSSR.

Ústřední oblastí Macurova badatelského zájmu byla vrcholná doba národního obrození, jak o tom svědčí monografie *Znamení zrodu* (1983; rozšířeno 1995) a souboru statí *Český sen* (1998). Inklinace k estonské kultuře se projevila v Macurově vědecké metodě, již byl sémioticko-kulturologický koncept, jak jej do bádání o literatuře vnesl tartuský literární teoretik Jurij Michajlovič Lotman (1922–1993). Národní obrození se z této perspektivy jeví jako mnohotvárný a zvrstvený, avšak jednotně směřující znakový systém. Tím, že Macura představil obrozenský proces jako kulturní typ poznamenaný umělostí, hrou a mystifikací,